

підвищенню психологічної грамотності молодих людей, розвитку довіри до соціальних інституцій і зміцненню соціального капіталу громади загалом.

Таким чином, соціальний працівник у процесі розвитку стресостійкості підлітків виконує місію соціального архітектора, який допомагає будувати внутрішню стійкість, гармонізувати емоційний світ підлітка та сприяє формуванню його активності та свідомої життєздатності.

Список використаних джерел:

1. Вступ до соціальної роботи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. Семигіної Т.В., Миговича І.І. Київ: Академвидав, 2005. 304 с.
2. Журба К. Війна як чинник впливу на смисложиттєву сферу сучасних підлітків. *Нова педагогічна думка*. 2022. С. 39–47.
3. Концепція нової української школи. Режим доступу: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczyia.pdf> (дата звернення: 17.10.25).
4. Крайнюк В. М. Психологія стресостійкості особистості: монографія. Київ: Ніка-Центр. 2007. 432 с.
5. Макаренко Н., Гончарова Т. Психологічні особливості переживання стресу у підлітків з окупованих територій. *Психологічний часопис*. 2017. № 1(5). С. 66–75.
6. Носенко Е. Л., Аршава І. Ф. Системний підхід до вивчення стійкості людини у світлі новітніх досліджень емоцій і психічних станів. *Зб. наук. праць ін.-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України*. 2006. № 8 (5). С. 229–243.
7. Столярчук О. А. Навчання та психоемоційний стан українських підлітків в умовах війни в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. С. 112–123.

Тетяна Чопик,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 053 Психологія,
Західноукраїнський національний університет*

Науковий керівник: Надія Буняк,

*доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології та соціальної роботи,
Західноукраїнський національний університет*

ПСИХОСОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПСИХІЧНОГО ТА ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ-СИРІТ

Постановка проблеми. У сучасних соціально-економічних умовах особливої актуальності набуває проблема психічного та особистісного розвитку дітей-сиріт, які часто зазнають психоемоційної депривації, дефіциту соціальної підтримки та труднощів у формуванні особистісної ідентичності.

Наявність специфічних життєвих обставин зумовлює потребу у визначенні соціально-психологічних чинників, які здатні оптимізувати їхній розвиток, забезпечити

емоційну стабільність, сформуванати адекватну самооцінку, соціальні навички та здатність до самореалізації. Окрім того, необхідність обґрунтування таких чинників обумовлена потребою у побудові цілісної системи соціально-педагогічних і психологічних впливів, спрямованих на подолання негативних наслідків сирітства та забезпечення гармонійного становлення особистості.

Мета статті – обґрунтування психосоціальних чинників оптимізації психічного та особистісного розвитку дітей-сиріт.

Виклад основного матеріалу. У контексті сучасних трансформаційних процесів суспільства вагомості набуває пошук шляхів оптимізації психічного та особистісного розвитку дітей-сиріт, які належать до однієї з найбільш вразливих соціальних груп. Відсутність стабільного сімейного середовища, досвід травматичних подій та дефіцит емоційної підтримки ускладнюють формування гармонійної особистості, що зумовлює необхідність цілеспрямованого впливу з боку соціальних інститутів.

Для забезпечення ефективної підтримки цієї категорії дітей потрібне глибоке розуміння соціально-психологічних механізмів, що лежать в основі їхнього розвитку, а також обґрунтування умов, здатних створити сприятливе середовище для їхнього становлення. Саме тому важливим є науковий аналіз та систематизація відповідних підходів, які дозволять розробити комплексні стратегії допомоги, спрямовані на подолання наслідків сирітства та сприяння успішній соціалізації й особистісній самореалізації.

Аналіз наукової літератури (Л. Артюшкіна [1], Д. Гошовська [2], Я. Гошовський [2], І. Манохіна [3], О. Поліщук [4], А. Полянничко [1], Х. Стельмашук [5], Л. Токарчук [6], І. Юрченко [7] та ін.) уможливив виокремлення низки психосоціальних чинників оптимізації психічного та особистісного розвитку дітей-сиріт.

1. Стабільне позитивно-емоційне довкілля – базова передумова психічного благополуччя дітей-сиріт, оскільки воно компенсує досвід емоційної депривації та втрати родини. Наявність передбачуваності, безпеки та підтримки дитини у повсякденному житті створює відчуття захищеності, що сприяє зниженню рівня її тривожності та формуванню довірливого ставлення до оточення. Такий тип середовища позитивно впливає на розвиток емоційної регуляції, підвищує здатність дитини справлятися зі стресом і формує відчуття внутрішньої стабільності. Сприятлива емоційна атмосфера стимулює прояви прихильності, доброзичливості та емпатії. Крім того, позитивне емоційне тло підвищує мотивацію до навчання та розвитку, оскільки дитина відчуває себе прийнятою та цінною. У такому довкіллі зменшується ризик формування деструктивних поведінкових моделей, притаманних дітям із травматичним досвідом.

2. Соціальна підтримка – охоплює комплекс ресурсів, що надаються дитині різними соціальними інститутами для задоволення її емоційних, інформаційних та

матеріальних потреб. Наявність такої підтримки з боку дорослих сприяє формуванню відчуття значущості, що позитивно впливає на самооцінку та емоційну стабільність. Соціальна підтримка виконує й буферну функцію у ситуаціях стресу, знижуючи негативний вплив на дитину травматичних подій та підвищуючи стійкість до психоемоційних труднощів. Сюди входить як психологічне консультування й наставництво, так і соціально-педагогічний супровід та доступ до соціальних послуг, які забезпечують умови для особистісного зростання і дають змогу дитині отримати моделі позитивної поведінки, норми соціальної взаємодії та навички вирішення конфліктів.

3. Формування довірливих міжособистісних стосунків – враховує, що довіра є важливим компонентом міжособистісної взаємодії, забезпечуючи емоційну близькість і відчуття безпеки, особливо для дітей-сиріт. Формування довірливих стосунків сприяє розвитку прихильності, що є підґрунтям стабільного емоційного функціонування та здатності будувати здорові соціальні зв'язки у майбутньому. У таких стосунках дитина вчиться відкрито виражати свої почуття, не боячись негативної оцінки. Довіра стимулює й розвиток емпатії та взаємної підтримки, дозволяє дитині переймати моделі конструктивної поведінки. У стабільних взаєминах вона отримує досвід позитивної комунікації, що формує у неї навички емоційної регуляції та відповідального ставлення до інших людей. Крім того, такі зв'язки сприяють формуванню внутрішньої мотивації, оскільки дитина бачить сенс у соціальній взаємодії та саморозвитку.

4. Підвищення самооцінки та впевненості – визначає, як дитина сприймає власну цінність, що впливає на її здатність діяти, приймати рішення та долати труднощі. Слід враховувати, що діти-сироти часто мають занижену самооцінку внаслідок травматичного досвіду й соціальної стигматизації, тому підвищення самооцінки сприяє розвитку внутрішнього почуття компетентності, формуванню позитивної Я-концепції. Висока самооцінка знижує ризик девіантної поведінки, оскільки дитина не шукає підтвердження власної значущості у деструктивних способах. Вона також стимулює активну участь у навчальній, соціальній та творчій діяльності, що розширює можливості для самореалізації.

5. Розвиток життєвих та адаптаційних навичок – є надзвичайно важливим для успішної інтеграції дітей-сиріт у соціум і розвитку їх здатності самостійно функціонувати у дорослому житті. Вказані навички охоплюють уміння планувати свій час, приймати рішення, вирішувати проблеми, встановлювати цілі та відповідально діяти. Їх формування сприяє розвитку самостійності, що особливо актуально для дітей, які не мають постійної сімейної підтримки. Адаптаційні навички забезпечують здатність гнучко реагувати на зміни, долати стрес та пристосовуватися до нових умов. Розвиток соціально-побутових компетентностей (ведення бюджету, самообслуговування, комунікація та ін.) підвищує шанси на їх успішне працевлаштування і соціальну мобільність.

6. Соціально-педагогічна підтримка – сприяє розкриттю когнітивного потенціалу дітей-сиріт, формують пізнавальну активність і мотивацію до навчання. Забезпечення доступу до якісної освіти компенсує можливі прогалини у попередньому розвитку та зменшує нерівність можливостей.

Стимулювання інтелектуальної діяльності через індивідуалізовані підходи, цікаві завдання та підтримку з боку педагогів підвищує рівень академічної успішності. Освітнє середовище, яке враховує емоційні та соціальні потреби дитини, сприяє формуванню внутрішньої мотивації до саморозвитку. Така підтримка також включає корекційно-розвивальні програми та допомогу в подоланні труднощів у навчанні, що запобігає фрустрації. Високий рівень освітніх досягнень розширює соціальні перспективи та є важливим чинником майбутньої самореалізації.

Висновки. Отже, виділені психосоціальні чинники оптимізації психічного та особистісного розвитку дітей-сиріт спрямовані на подолання наслідків емоційної депривації, соціальної ізоляції та травматичного досвіду. Зокрема, стабільне позитивно-емоційне довкілля створює основу для відчуття безпеки та формування внутрішньої рівноваги, соціальна підтримка забезпечує доступ до ресурсів та компенсує дефіцит уваги й турботи; довірливі міжособистісні стосунки сприяють формуванню прихильності і емпатії; підвищення самооцінки допомагає дитині усвідомити власну значущість і здатність до самореалізації; розвиток життєвих та адаптаційних навичок забезпечує її готовність до самостійного функціонування у суспільстві; соціально-педагогічна підтримка розширює когнітивні можливості й підвищує навчальну мотивацію. Сукупно ці чинники формують цілісне середовище розвитку, яке не лише підтримує психічне благополуччя дітей-сиріт, а й сприяє їхній успішній соціалізації.

Список використаних джерел:

1. Артющкіна Л.М., Поляничко А.О. Сирітство в Україні як соціально-педагогічна проблема (соціально-правовий аспект). Суми : СумДУ, 2022. 268 с.
2. Гошовська Д.Т., Гошовський Я.О. Поведінкові стратегії депривованої дитини в контексті втраченого родинного генезу. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2015. № 1(36). С. 14-18.
3. Манохіна І. В. Соціально-педагогічна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування : навч. посіб. Дніпропетровськ : ДНУ ім. Альфреда Нобеля, 2012. 276 с.
4. Поліщук О. А. Характерні особливості роботи соціального педагога з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2019. № 6 (329). Ч.1. С. 118-127.
5. Стельмашук Х. Р. Фактори, які впливають на особистісне ставлення різних категорій дітей-сиріт. *Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. Психологія*. 2016. Том 21, вип. 1 (39). С. 187-198.
6. Токарчук Л. Влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : приватно-правові проблеми. Одеса : Фенікс, 2020. 420 с.

СЕКЦІЯ 5.

Інноваційні технології в соціальній сфері.

Аліна Богомол,

*здобувач першого рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Сумський державний університет*

Ілля Ключко,

*здобувач першого рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Сумський державний університет*

Науковий керівник: **Олена Купенко,**
*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психології,
політології та соціокультурних технологій,
Сумський державний університет*

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

У сучасному світі стрімко розвиваються інноваційні технології, відкриваючи нові горизонти для удосконалення всіх сфер життя. Зокрема, у соціальній роботі цей прогрес надає можливості для підвищення ефективності та якості надання послуг. Ключовим каталізатором цих змін виступає штучний інтелект (ШІ), який сьогодні активно розвивається і все сильніше впливає на соціальну сферу. Він дозволяє вдосконалити соціальні комунікації, беручи на себе функцію автоматизованого посередника у взаємодії між громадянами, бізнесом і державними структурами.

Штучний інтелект відіграє важливу роль в розвитку майбутнього не лише України, а й всього світу. Завдяки своїм можливостям, штучний інтелект забезпечує прискорення або повну автоматизацію тих процесів, які зазвичай, потребують значних витрат часу – від персоналізації інформаційного контенту до обробки великих обсягів даних.

Доцільно проаналізувати різні напрями використання штучного інтелекту для оцінки потенціалу його розвитку і застосування в соціальній сфері. Основними типами штучного інтелекту, що мають практичне значення для соціальної роботи, є генеративний, розпізнавальний, допоміжний та розмовний ШІ [1]. Допоміжний штучний інтелект розроблений і навчений так, щоб допомагати людям виконувати різні за змістом завдання, підвищувати ефективність їх виконання та якість кінцевого результату. До цього типу ШІ відносять такі інструменти, як віртуальні консультанти,